

RESSENYES

CAMPRUBÍ PLA, Xevi (2020)

La revolució de la impremta. La contribució de la tipografia al desenvolupament de la Catalunya moderna

Catarroja, Barcelona: Editorial Afers, 207 p.

ISBN: 978-84-16260-84-3

No hi ha dubte que la impremta fou un instrument de gran impacte social. La possibilitat de reproduir textos en massa convertí els llibres en béns molt més accessibles i afavorí l'intercanvi i la difusió de les idees. Al mateix temps, l'invent de Gutenberg va permetre la impressió a gran escala d'un ampli ventall d'obres menors que fins fa poc havien ocupat una posició secundària dins de la història del llibre i de la impremta, malgrat tenir una importància cabdal en el funcionament de la societat moderna.

L'obra que ressenyem pren com a objecte d'estudi el marc català dels segles XVI al XVIII i pretén demostrar com el protagonisme d'aquests impresos es va estendre per tots els àmbits i capes socials, fins al punt de poder-los considerar la vertadera revolució de la impremta. Amb aquest objectiu, Xevi Camprubí segueix les línies iniciades en la seva tesi doctoral (*L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*, Barcelona, Fundació Noguera, 2018). Tot i que l'antecedent més immediat l'hem de cercar en un article publicat en aquesta mateixa revista l'any 2016, on ja esbossa

els principals eixos que completa i amplia en el present llibre.

Per a comprendre el mèrit d'aquest treball cal tenir present dues qüestions. En primer lloc, la complexitat que s'amaga darrere del concepte «obres menors». Dins d'ell podem incloure tipologies molt variades i diverses, que en dificulten considerablement l'estudi general: des d'obres de caràcter literari fins a cartells, calendaris o formularis administratius. Si bé és cert que la tesi doctoral de Silvia González-Sarasa ha contribuït a definir i ordenar aquest batibull documental (*Tipología editorial del impreso antiguo español*, Madrid, Biblioteca Nacional de España, 2019), el seu tractament i sistematització continua sent avui dia tot un repte per als investigadors.

La segona qüestió té a veure amb el caràcter efímer de les fonts. La majoria d'aquests productes no estaven pensats per a perdurar, ja que perdien la utilitat un cop complien amb la seva funcionalitat. D'altra banda, els pocs que s'han conservat no acostumen a aparèixer en els catàlegs bibliogràfics, la qual cosa en complica encara més la localització.

Camprubí supera aquests inconvenients recopilant impresos de diferents arxius i biblioteques —molts d'ells trobats entre les pàgines de manuals notarials, llibres de comptes i dietaris de l'època— i estableix la seva pròpia classificació seguint uns criteris temàtics.

Podem dividir el contingut del llibre en dues parts. La primera té un caràcter introductor i permet contextualitzar l'estat de la impremta a Catalunya al llarg de l'època moderna. D'aquesta manera, si en un principi la tipografia catalana tingué uns resultats força modestos, la situació canvià a partir del segle XVII, especialment durant les acaballes del segle, coincidint amb un període de creixement econòmic. Fou en aquest context quan el nombre d'impremtes augmentà juntament amb la seva capacitat productiva i els impressors començaren a prendre consciència de la seva contribució social.

El pes del treball recau en la segona part, on l'autor desenvolupa amb major extensió els seus raonaments. Durant l'època moderna, les obres de petit format es convertiren en el principal producte de les impremtes. Alguns historiadors han atribuït aquest fet a la debilitat financera del sector. En canvi, Camprubí proposa una nova interpretació: i si la proliferació de tallers especialitzats en obres menors fos el resultat de la mateixa demanda i no una conseqüència de la manca de capital? Amb aquesta lectura situa en un primer pla uns impresos que acostumen a rebre una atenció secundària dins de l'esfera editorial.

La possibilitat de reproduir documents de forma ràpida i econòmica va propiciar que molts organismes i particulars posesin la tipografia al servei de les seves necessitats. Per a reafirmar aquesta idea, l'autor dedica els següents capítols a assenyalar alguns escenaris on la impremta i les obres menors tingueren una presència massiva i quotidiana. D'aquesta manera trobem un ús generalitzat en tota mena de situacions: per a donar a conèixer les lleis, efectuar pagaments, recaptar impostos,

agilitzar procediments judicials, garantir l'ordre públic, frenar la propagació de malalties o, fins i tot, per a regular l'activitat religiosa i facilitar les tasques de reclutament i allotjament de les tropes.

Cal destacar que la majoria d'exemples van acompanyats d'imatges que ajuden el lector a identificar els documents esmentats i que suposen un valor afegit a les explicacions de l'autor. Alhora, les situacions presentades no només serveixen per a percebre l'impacte social de la cultura impresa, sinó que també mostren altres realitats relacionades amb el funcionament de les institucions i la seva interacció amb la societat.

Hi ha dos àmbits que l'autor tracta amb més extensió que la resta. El primer és el de la contribució de la impremta en la comunicació a llarga distància, on també va tenir un paper molt rellevant la modernització del sistema postal. A més a més, aquest apartat permet introduir un tema força recurrent en les publicacions de Camprubí: l'aparició de la premsa periòdica. L'altre àmbit se centra en l'actuació de la impremta dins de la tasca educativa. En aquest cas la clau estigué en la circulació d'unes obres àmpliament difoses i assequibles, que ajudaren a incrementar els índexs d'alfabetització d'una població eminentment analfabeta.

Camprubí ens ofereix una obra molt ben plantejada i amb una base documental molt sòlida. Per una banda, ens mostra la importància dels impresos menors en el desenvolupament de la societat moderna i, per l'altra, fa un replantejament molt encertat del seu paper en el món editorial. El fenomen que ens descriu constitueix una aportació molt interessant per a la història de la impremta i en cap cas pot considerar-se una excepcionalitat del territori català.

Natalia Vilà Urriza

Universitat Autònoma de Barcelona

<https://orcid.org/0000-0001-7714-4158>

